

Kemalizmi tartışmak

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Kemalizmin eleştirel bir değerlendirmeyle ele alınmadan yeniden kurulması olanaksızdır. Ne var ki, bu aşamada karşımıza iki soru çıkmaktadır. Bunların il-

ki, Kemalizmin tartışılmasına dönük bir çabanın nasıl karşılanacağıdır. Belli kesimler Kemalizmle ilgili tavırlarını belirlemişlerdir ve onu bir 'kelamullah' olarak görmektedirler. Kemalizme dönük hiçbir eleştirel söylem bu zırhı delmeye güç yetiremeyecektir. Dogmatik, öznel ve Kemalizmin gerçekliğiyle ilgisi bulunmayan bu tavra söylenecek tek bir şey yoktur. Bu bağlamda ele alınabilecek ikinci husus Kemalizmle devletin sarmal ilişkisidir. Kurucu ideolojisi olduğundan, devlet, herhangi bir Kemalizm eleştirisini kendisine dönük bir tehdit diye algılamaktadır. Böylece denebilir ki, kendi iç dinamikleri Kemalizmin eleştirel bir söylemle değerlendirilmesine olanak vermez gibi durmaktadır.

Buradan ikinci olguya gelerek muhtemel bir eleştirel söylemin niteliğini tartışmak gerekir.

Kemalizm bir kültür. Her kült kendi mitolojisini, sembollerini ve metafiziğini yaratır. Bu, Kemalizm için aynen geçerlidir. Kemalizm üstelik bu birikimi belli bir dille, o dille bütünleşmiş belli bir modelle ortaya koymuştur. 'Modernleştirici proje' olarak ortaya getirilen Kemalist model elbette önemi ne tartışılabilir ne de yadsınabilecek toplumsal dönüşümleri gerçekleştirmiştir. Bu dönüşümün sonunda çok somut çok nesnel bir bilinç ortaya çıkmıştır. Bu bilinç kuşaklar boyunca Kemalizmi içselleştirmiş, onu adeta bir benlik ve 'dil' olarak benimsemiştir.

Böyle bir yapının, onunla özdeşleşmiş insanların gözünde ötelenmesi adeta olanaksızdır. Çünkü, her dille, onu yaşayan bilinç ve benlik arasında kopmaz ve varoluşsal bir ilişki vardır. Yeryüzünde dilinin sınırları ötesine geçebilen bir bilinç ve benlik yoktur. Hatta onların aşılmasına yönelik çabalar varoluşa dönük bir tehdit olarak algılanır. Çünkü her dil kendi içinde bir iktidardır. Dolayısıyla hiçbir benlik kendisini ortadan kaldıracak bir yaklaşımı kabul etmez. Bu, eleştirinin ancak o dilin ve bilincin içinden yapılabileceğine işaret eder ama o takdirde de sorun böyle bir şeyin kabil olup olmadığıdır. Bunun bir tek yolu, mevcut dilin yok sayılması değil, bir üst dille ötelenmesidir. Şöyle bir yaklaşımla açıklamaya çalışayım...

Örneğin, Kemalizmin, toplumu, tarihi ve bilinciyle belli bir kopuşa sürüklediğini, bir yabancılaşma yarattığını Kemalizm ötesi - sonrası bir yaklaşımla söylemek nispeten sorunsuzdur. Halbuki özellikle köktendinci yönelimler aynı şeyi dışardan, Kemalizminkine oranla bir üst değil bir alt dili, o dilin belirlediği bilinci, dolayısıyla da metafiziği, semboller düzenini (örneğin giyim kuşam tarzı, yaşama biçimi) kullanarak eleştirmeye çalışmaktadırlar. O dilin temel öğeleri Kemalizmin getirdiği modernleştirici sürecin öncesinde yer almış toplumsal dilden ve bilinçten öğeler taşımaktadır. Dahası, dinsel kesimler bu konumu belirlemek için gelenek kavramına yönelmektedirler. Kullandıkları semboller gelenek vurgusunu öne çıkarmak içindir.

Oysa, belli bir kült etkisi kazanmış Kemalizmin iç mantığıyla bakıldığında, bizatihi o kesimin tavrı bir yabancılaşmaya tekabül etmektedir. Bu da gelenekle tarihsellik arasında, modernizm bağlamında yaşanan çelişkidir. Bu doğrultuda, Kemalizm 'tarihsel' bir gerçekliktir. Yabancılaşma doğallıkla tarihsel olana değil, geleneksel olana tekabül etmekte, öylece de eleştirilen Kemalizm, tarihselin geleneksele olan konumu nedeniyle yeniden baskınlaşmaktadır.

O zaman şu söylenebilir: Kemalizmin gelenek dışı, tarihseli benimsemiş, yeni bir yorum bilgisine dayalı bir üstdille eleştirilmesi onun yeniden kurulmasının tek yoludur. Fakat bu, bir türlü becerilemiyorsa Kemalizmin bir iç çelişkisi nedeniyledir. Çünkü Kemalizm de zaman içinde tarihsel kimliğini yitirerek gelenekselleşmiştir. Bu, 'dil'in bir başka gerçeğidir. Her dil son tahlilde bir gelenektir ve hiçbir gelenek kendisinin kendi içinde aşılmasına olanak vermez. Kaldı ki, her gelenek bir yorum bilgisi (hermenyutik - lafz) üretir. Bir noktadan sonra o geleneksel şeyin pratik eylemi ve konumu değil, ne olduğu ya da olmadığına lafzı daha önemli hale gelir. Kemalizmin kendisi açısından daha tartışılabilir olsa da bugün Türkiye'de Kemalistler düzeyinde durum kılıklına budur. Bu anlamda Kemalizm kendi içinden de eleştirilemez; bunun yolu ancak o üstdille oluşturmaktır.

Onun koşulları ve ilkeleri ise başka bir tartışmanın konusudur.